

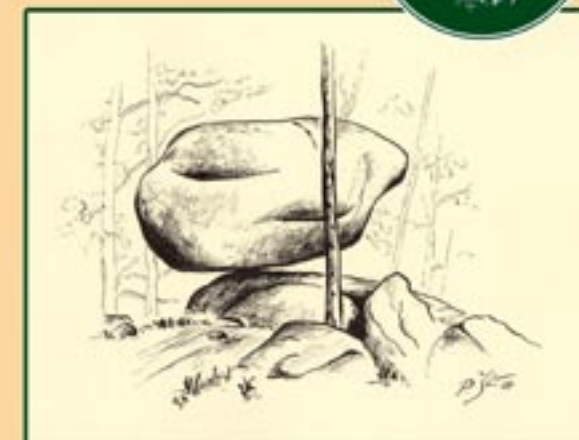
NAUČNÁ STEZKA OKOLÍM VIKLANU

INFORMACE O NAUČNÉ STEZCE OKOLÍM VIKLANU

Vážení návštěvníci zdejšího kraje, jsme rádi, že jste zavítali právě k nám, ať už za účelem navštívení přírodní památky Kadovský viklan nebo za procházkou po celé Naučné stezce okolím viklanu.

Historie Naučné stezky: První nápad vybudovat naučnou stezku v okolí vesnic Kadova a Vrbna vzešel od pana Jaroslava Chlady – učitele základní školy v Kadově. S pomocí pracovníků tehdejšího JZD a za podpory odboru kultury tehdejšího ONV Strakonice byla zbudována v roce 1986. Odbornou stránku stezky tehdy zajišťoval RNDr. Václav Skuhravý z Entomologického ústavu ČSAV v Českých Budějovicích ve spolupráci s RNDr. Marcelou Skuhravou z Encyklopedického institutu ČSAV v Praze. Část naučných textů však během let postupně ztrácela na aktuálnosti a technický stav tabulí se vlivem povětrnostních podmínek zhoršoval.

Rok 2004: V roce 2004 obdržela obec Kadov po úspěšné žádosti finanční dotaci 126 000,- Kč na obnovu a doplňkovou infrastrukturu naučné stezky. Finanční prostředky byly uvolněny z prostředků Grantového programu na podporu cestovního ruchu 2004, opatření č. 1 ze dne 30.3.2004. Obec Kadov se na aktualizaci naučné stezky podílela částkou 31 500,- Kč. Naučná stezka byla rozšířena z 10 zastavení na 13, což představuje celkem 15 informačních tabulí (zde u viklanu stojí celkem 3). U všech textů byl upraven obsah, témata několika zastavení úplně změněna. Také grafická úprava všech panelů byla zcela přepracována. Základem naučné stezky zůstala přírodní památka Kadovský viklan, u níž se právě nacházíte. Viklan se pro svou zajímavost a význam stal základem názvu a znaku stezky. Také bylo pořízeno nové doplňkové vybavení – lavičky a odpadkové koše.

Délka značené cesty činí přibližně 6 km. Významná část zastavení je věnována rybníkům (informační tabule č. 1., 3., 5.) a geologickým zajímavostem ve zdejším kraji (informační tabule č. 6., 7., 11., 12., 13.). Pokud se rozhodnete absolvovat celou naučnou stezku, je vhodné ji projít ve směru od zastavení č. 1 k zastavení č. 13, neboť některá na sebe navazují. V úseku mezi hydrobiologickou stanicí a Vrbnem (zastavení č. 1-4) je naučná stezka vedena po zelené turistické značce, z Vrbna do Kadova a dále až k poslednímu zastavení č. 13. V několika případech vedou od informačních tabulí k přírodním zajímavostem značené odbočky. Stezka je připravena pro pěší, lze ji však absolvovat i na kole zejména v části mezi Vrbnem a Kadovem.

Milí návštěvníci našeho kraje, děkujeme vám za váš zájem a žádáme vás o citlivé chování k informačním tabulím, ostatnímu vybavení naučné stezky i k celému okolí. Většina zajímavostí se nachází na soukromých pozemcích, chovejte se proto ohleduplně.

Na obnově Naučné stezky se podíleli:

Jihočeský kraj - Krajský úřad, Obec Kadov
Firma MEOS – B spol. s r. o. – rekonstrukce informačních tabulí a výroba nových, výroba doplňkového vybavení
Ing. Pavel Štěrba – věcný obsah, fotografie a perokresby,
Ing. Martina Horčíčková – odborná spolupráce
ÚHÚL Brandýs nad Labem – grafická úprava a tisk

Poděkování: Zvláštní poděkování za vstřícné jednání a konzultace patří zejména: kolektivu pracovníků Hydrobiologické stanice Univerzity Karlovy v Praze "Velký Pálenec" pod vedením Dr. Evžena Stuchlíka, RNDr. Janu Černému, Mgr. Karlu Petráňovi z Městského muzea v Blatné. Dále panu Milanu Demelovi za poskytnutí leteckých fotografií, paní Anně Valtové, slečně Lucii Kočovské, DiS., Ing. Pavlu Pavlovi za opakované usazování viklanu, Klubu českých turistů, majitelům pozemků za umožnění umístění informačních tabulí či doplňkového vybavení a umožnění vstupu k objektům stezky.

Máte-li zájem, další informace o naší obci a okolí se dozvíte na internetových stránkách:
<http://municipal.cz/kadov>.

Pohlednice Kadova a viklanu si můžete zakoupit na OÚ v Kadově, v nedalekém zahradnictví, na místní poště a v obchodě.

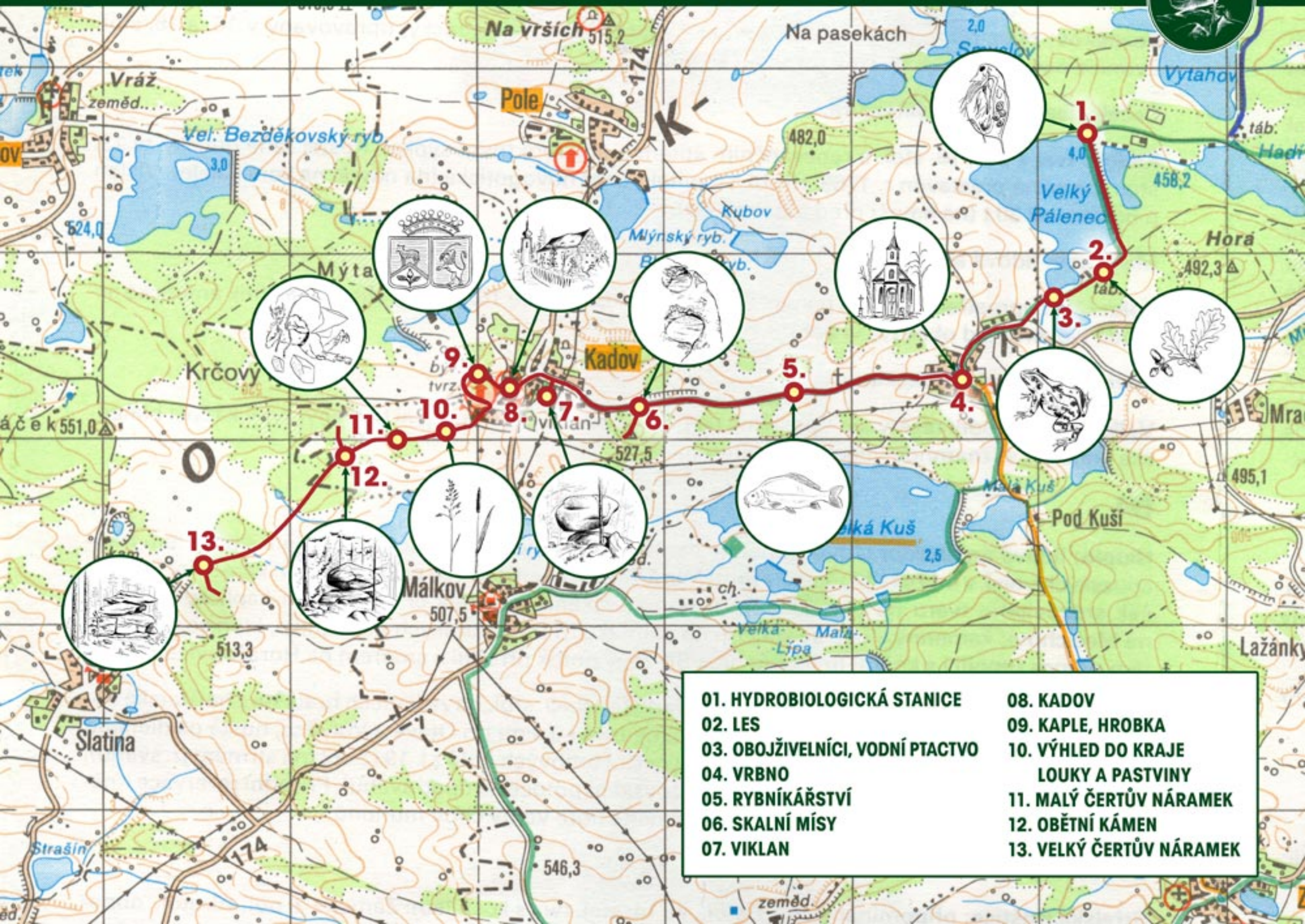
Literatura:

Sekera, J. (2000): Rybníky na Blatensku. Vlastní náklad. / Sekera, J. (1996): Čertovy kameny, BBS tiskárna Vimperk s.r.o., Vimperk. / Rubín, J., Balatka, B. et al (1986): Atlas skalních, zemních a půdních tvarů. Academia. Praha. / Albrecht, J. a kol. (2003): Českobudějovicko. In: Mackovčín, P. a Sedláček, M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek VIII. AOPK ČR a Ekocentrum. Brno, Praha. Chytrý, M. a kol. (2001): Katalog biotopů České republiky. AOPK ČR Praha. / Michálek, J (2003): Památky Strakonicka ze země a vzduchu. Muzeum středního Pootaví ve Strakonici. Strakonice. Moravec, J. a kol. (2000): Fytocenologie. Academia / Siblík, J. (1915): Blatensko a Březnicko. Vlastní náklad. Blatná. / Kronika Vrbna / Kronika Kadova

NAUČNÁ STEZKA OKOLÍM VIKLANU

01. HYDROBIOLOGICKÁ STANICE
02. LES
03. OBOJŽIVELNÍCI, VODNÍ PTACTVO
04. VRBNO
05. RYBNÍKÁŘSTVÍ
06. SKALNÍ MÍSY
07. VIKLAN

08. KADOV
09. KAPLE, HROBKA
10. VÝHLED DO KRAJE
LOUKY A PASTVINY
11. MALÝ ČERTŮV NÁRAMEK
12. OBĚTNÍ KÁMEN
13. VELKÝ ČERTŮV NÁRAMEK

HYDROBIOLOGICKÁ STANICE VELKÝ PÁLENEC

Hydrobiologická stanice Velký Pálenec, která byla zřízena v roce 1925 v budově bývalé hájenky Prof. Karlem Schöffemou, je detašovaným pracovištěm Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Svým vznikem navázala na „létací“ (přenosnou) terénní stanici Prof. Friče založenou v roce 1888, která patřila k nejstarším podobným stanicím v Evropě. Základ vlastní budovy současné stanice je mnohem starší, vždyť v roce 1883 se zde narodila matka spisovatele Ladislava Stehlíka, autora knihy Země zamyšlenou. O historii i současnosti stanice lze získat další podrobné informace na internetových stránkách (<http://www.blatna.cuni.cz>).

Stanice po celou dobu své existence slouží jako **významné pedagogické a vědecké pracoviště**, jehož branami prošly stovky studentů. Vyznačuje se jedinečnou polohou, kdy obklopena mnoha rybníky, tůněmi a strouhami umožňuje bezprostřední pozorování a studium nezvykle velkého množství vodních organismů. Mnohé z nich se volně vznášejí ve vodě a tvoří plankton. Sem patří většinou drobné organismy od nepatrných, méně než 1 μm velkých bakterií, přes 3–40 μm velké sinice a řasy (fytoplankton) až po 0,2 – 3 mm velké vířníky (obrázek 1) a drobné korýše (buchanky – obrázek 2, vznášivky, perloočky – obrázek 3) představující zooplankton. Dna rybníků (bentos) jsou oživena zejména nitěnkami a více než jeden centimetr dlouhými larvami pakomárů (patentky). Najdeme zde i mohutné škeble rybníčné s lasturami přesahujícími až 20 cm, v čistých rybnících se hojně vyskytují raci. Největší bohatství druhů však skýtají bujnou vodní vegetací zarostlé přibřežní části rybníků (litorál). Kromě výše zmíněných organismů se zde nacházejí nezmaři, vodní houby, drobní červi, četné druhy vodních měkkýšů, mechovky a dále mnoho zástupců hmyzu: larvy váček, jepic, střechatek, chrostíků a dvoukřídlého hmyzu, ale i larvy a dospělci ploštic a brouků.

K nejpozoruhodnějším organismům patří náš jediný skutečně vodní pavouk vodouch stříbřitý (obrázek 4), který si pod vodou staví důmyslné zvony. Z hlediska zachování této velké druhové bohatosti si právě menší rybníky, zarostlé vodní vegetací, či přibřežní části větších produkčních rybníků zaslouží největší ochrany. Uvedené vodní organismy, zejména **zástupci planktonu a bentosu**, byly v počátcích existence stanice hlavním předmětem výzkumu. Později se zájem badatelů přenesl na studium celého rybníčního ekosystému od chemického složení vody až po studium vztahů mezi organismy tvořícími potravní řetězec včetně ryb, které stojí na vrcholu tohoto řetězce a ovlivňují všechny jeho články. Snadno pozorovatelným důsledkem působení ryb je jejich vliv na průhlednost vody. Ta je v rybnících v prvním roce hospodářského cyklu, kdy je rybník obsádka tvořená malými kapříky, velká (často až na dno) a rybník na počátku léta láká ke koupání. Ve druhém roce, kdy kapři dosahují tržní velikosti, je průhlednost vody často jen několik centimetrů a voda má sytě zelenou barvu. Vysvětlení je jednoduché: malé ryby nedokáží účinně vyžrat velké perloočky (obrázek 3), které se živí drobným fytoplanktonem a udržují tak velkou průhlednost vody. Ve druhém roce se již perloočky v důsledku žiru ryb nevyskytují a zooplankton tvořený drobnými vířníky a buchankami (obrázek 5) nedokáže účinně snížit množství fytoplanktonu a průhlednost vody se snižuje. Vše je trochu komplikováno faktem, že na konci léta v prvním roce může dojít k masovému rozvoji planktonních sinic, které pod hladinou tvoří makroskopické shluky nazývané „vodní květ“ (obrázek 6). Tyto shluky jsou totiž příliš velké, aby se mohly stát potravou perlooček. Úhyn vodního květu sinic pak lze velmi dobře pozorovat jako masu modrozelené nevábně vyhlížející hmoty na návětrné straně rybníků.

V posledních 25 letech se objevily nové směry výzkumné činnosti a zájem badatelů se soustředil na **studium horských a vysokohorských jezer Šumavy a Tater a horských vodárenských nádrží a potoků**. Tyto lokality, které se nacházejí na geologickém podloží chudém na vápník (žuly, svory, křemencové slepence) začaly být od počátku minulého století velmi silně ovlivňovány působením kyselých atmosférických srážek, což vedlo k prudkým změnám chemického složení vody (pokles hodnoty pH a vzestup koncentrace toxické formy hliníku) a následnému vymizení mnoha původních vodních organismů včetně ryb. Tento proces, označovaný jako acidifikace, dosáhl svého vrcholu v polovině 80. let minulého století. Od té doby se začaly pozitivně projevovat účinky odsířování tepelných elektráren a redukce zplodin z automobilů a vymizelé druhy se postupně navracely do původních lokalit.

Současná vědecká činnost stanice se opírá o dobré přístrojové vybavení a účast v mezinárodních výzkumných projektech. Stanice je mezinárodně uznávaným pracovištěm v oborech hydrobiologie a limnologie, je častým cílem studijních pobytů zahraničních studentů a místem konání mezinárodních vědeckých konferencí.

Autorem většiny fotografií je Dr. Jan Fott.

LES

V dávné minulosti lesy pokrývaly téměř celé nynější území České republiky. Postupným využíváním půdy k jiným účelům se rozloha lesa zmenšovala a v současnosti se ustálila na jedné třetině rozlohy republiky. To je mezi evropskými státy nadprůměrné číslo. Již od začátku minulého století se plocha lesů zvyšuje a tento trend pokračuje i v současnosti. Lesy patří k nejvýznamnějším prvkům ekologické stability krajiny. Ovlivnění rozvojem lidské civilizace se nevyhnulo ani lesu. Bylo pozměněno druhové složení dřevin.

S postupem civilizace přišly i první právní úpravy hospodaření s lesem. Za první připravovanou právní úpravu se pokládá návrh zákoníku Karla IV. (tzv. „Majestas Karolina“) z roku 1350, významným mezníkem byl tzv. „Tereziánský lesní řád“ vydaný roku 1754 za vlády Marie Terezie. Současný lesní zákon upravuje hospodaření v lesích tak, aby byly vyváženy práva a povinnosti vlastníka lesa, aby lesní hospodářství bylo založeno na principu trvale udržitelného hospodaření. Přestože les bývá i soukromým majetkem, každý člověk má právo volného vstupu do lesa, což v některých státech není samozřejmostí. V České republice se lesy nacházejí od nížin až horské oblasti. Les, před nímž stojíme, se nachází v nadmořské výšce cca 460 m.n.m. Lesy v okolí jsou většinou ve vlastnictví soukromých vlastníků, obcí a města Blatná.

Les plní mnoho významných funkcí: Obvykle se funkce lesa se dělí na produkční a mimoprodukční. Do první skupiny řadíme produkci dřeva (pro dřevozpracující průmysl – stavba krovů, výroba nábytku, nástrojů...), ale i poskytování lesních plodů, hub, klesu, šišek. Do druhé skupiny, avšak neméně významné řadíme následující: **Funkce ochranná** – les chrání půdu proti erozi, břehové porosty zpevňují svými kořeny břehy, les zadržuje velké množství vody, brání rychlému odtoku, zabraňuje vzniku povodní, ovlivňuje klima, chrání okolí proti hluku, v horských oblastech zabraňuje vzniku lavin. Lesům se také obrazně někdy říká „zelené moře“ a toto přirovnání je založeno na tom, že les stejně jako moře, zpřijemňuje podnebí, vyrovnávají tepelné i vlhkostní rozdíly, a proto je v lesnaté oblasti lépe než v bezlesé. **Funkce zachování biodiverzity** – les významně přispívá k zachování druhové pestrosti rostlin, dřevin, živočichů. **Funkce estetická** – výskyt lesa v krajině bývá významným prvkem, čímž se podílí na tvorbě rázu krajiny. **Funkce rekreační** – les poskytuje prostor pro rekreaci, odpočinek, slouží i jako prostředí pro výchovu a výuku.

Mezi hlavní dřeviny rostoucí v okolních lesích patří smrk ztepilý (*Picea abies*), borovice lesní (*Pinus sylvestris*), dub letní a zimní (*Quercus robur*, *Quercus petraea*). Dále se zde pěstují např. buk lesní (*Fagus sylvatica*), modřín opadavý (*Larix decidua*), bříza bradavičnatá (*Betula pendula*) a mnoho dalších. Dříve hojně, později téměř vytlačené jedli bělokoré (*Abies alba*) se postupně opět začíná dařit.

Lesní prostředí poskytuje životní prostor mnoha druhům lesních živočichů, zvěře, broukům, motýlům, houbám. Ze zástupců zvěře vyskytující se v okolních lesích můžeme jmenovat např. srnce obecného (*Capreolus capreolus*), lišku obecnou (*Vulpes vulpes*), prase divoké (*Sus scrofa*). K menším lesním živočichům žijícím v okolních lesích patří např. ježek východní (*Erinaceus concolor*), tchoř tmavý (*Putorius putorius*), lasice hranostaj (*Mustela erminea*) nebo kuna skalní (*Martes foina*). Způsobem života je velmi zajímavý jezevec lesní (*Meles meles*), bude však velmi obtížné jej spatřit, neboť žije nočním životem. Ke koloritu lesa neodmyslitelně patří veverka obecná (*Sciurus vulgaris*). Mezi ptactvo žijící v lese lze zařadit např. strakapouda velkého (*Dendrocopos major*), jehož hlasité bušení do stromu je zdaleka slyšitelné, sýkoru koňadru a modřínku (*Parus major*, *Parus caeruleus*), brhlíka lesního (*Sitta europaea*) a mnohé další.

Naleznete-li v lese pařez, lze podle něho zjistit věk stromu, který tu dříve stál. Určíme jej spočtením soustředných kruhů – tzv. letokruhů. Jeden letokruh znamená jeden rok.

Tak jako v každém prostředí i v lese je potřeba udržovat pořádek, neodhazujte proto prosím v lese odpadky, chovejte se tiše, abyste nerušili lesní živočichy, netrhejte zbytečné kytičky.

Prosba lesa:

(báseň Jaroslava Vrchlického, později zhudebněná profesorem Antonínem Dykem)

Milý človče!

Jsem dárce tepla v Tvém krbu za chladných nocí
a dárce přívětivého chladku v žáru letního slunce.
Já jsem dal trámovi Tvému obydlí a desku Tvému stolu,
ze mne je lože ve kterém spáváš i kleč Tvého rádlu.
Já jsem dodal topírku do Tvé sekery a branku do Tvého plotu.

Ze mne je dřevo Tvé kolébky i Tvoji rakve.
Já jsem tím, čím pro blahobyt je chléb a pro krásu kvítka.

Slyš tedy moji prosbu:
Nepustoš mne!

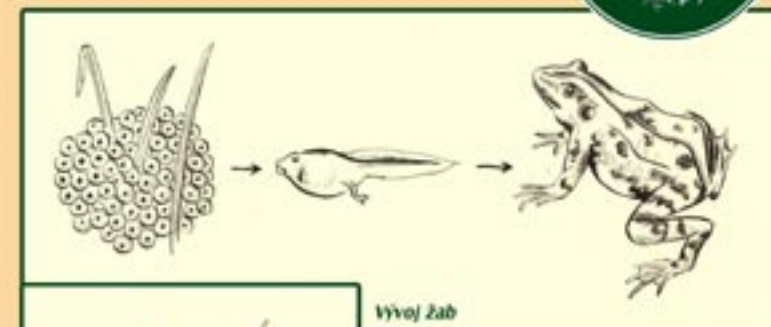

OBOJŽIVELNÍCI

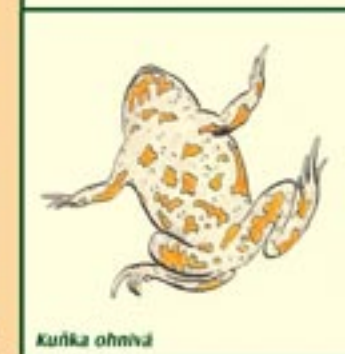
Pozvolné zarostlé břehy a prohřátá voda menších rybníků jsou ideálním životním prostředím pro vývoj obojživelníků. Takovými rybníky jsou např. jen několik metrů od nás vzdálený rybník Žabinec, nedaleký Malý Pálenec či Žoldánka.

Mezi obojživelníky (*Amphibia*) patří žáby (*Anura*) a ocasatí obojživelníci (*Caudata*). Nejznámějšími obojživelníky jsou zástupci skupiny žab (viz níže). Mezi ocasaté obojživelníky patří např. mlok skvrnitý (*Salamandra salamandra*), čolek obecný (*Triturus vulgaris*), čolek horský (*Triturus alpestris*).

Život obojživelníků je pozoruhodný zejména svým vývojem od oplození, přes snůšky vajíček, larvy až po vznik dospělého jedince. Nápadným projevem chování obojživelníků při rozmnožování jsou hlasové projevy samců žab. Každý druh se vyznačuje vlastním hlasem. Zdaleka slyšitelné skřehotání se ozývá na jaře, popř. na začátku léta. Oplození probíhá ve většině případů mimotělně, samička klade vejce obalené několikavrstevnou blánou. Podle tvaru a velikosti snůšek vajíček lze určit jednotlivé rody obojživelníků. Ve vodě se z vajíček vyvíjejí larvy připomínající vzhledem malé rybky. Jsou to tzv. pulci a v prvním stádiu mají vyvinuty žábry a ocas s ploutevním lemem. Ústní dutina pulců je vybavena chitínovými zoubky. Pulcům narůstají zadní končetiny a postupně se mění dospělého jedince. Zajímavý je způsob dýchání, který je u obojživelníků trojího typu: v larválním stádiu dýchají žábry, v dospělosti převažuje plicní dýchání, mimo to se ve všech stádiích uplatňuje velký podíl kožního dýchání. Průzkum obojživelníků na Blatensku provedl Otakar Štěpánek na přelomu 30. a 40. let. Z tehdy hojných druhů se postupně staly vzácně se vyskytující druhy, avšak stále zde lze spatřit řadu pozoruhodných obojživelníků. Nejhojnější žabou je skokan zelený (*Rana esculenta*), který se od vody daleko nevzdaluje. Naopak méně často vyskytující se skokan hnědý (*Rana temporaria*) je na vodu vázán po období rozmnožování a mimo toto období se od ní dost daleko vzdaluje. Lze jej spatřit spíše na louce nebo v lese. Z dalších druhů lze jmenovat kuňku žlutobřichou (*Bombina variegata*) a kuňku ohnivou (*Bombina orientalis*). Kuňky mají při pohledu shora nevýrazné šedozelené zbarvení, avšak v případě nebezpečí se obrátí břichem vzhůru a ukazují výstražné ohnivě skvrnitě zbarvení. Jejich kožní sekret je jedovatý. Mezi vzácné druhy na Blatensku patří např. ropucha krátkonožá (*Bufo calamita*) nebo blatnice skvrnitá (*Pelobates fuscus*), obě žáby jsou druhy s výlučně noční aktivitou. I mimo prostředí vodních ploch lze při troše štěstí spatřit rosníčku zelenou (*Hyla arborea*).

Vývoj žab

Kuňka ohnivá

VODNÍ PTACTVO

Okolní rybníky jsou pro ornitology i milovníky ptactva zajímavé pro svou nevelkou rozlohu i přehlednost. Mnoho vodních ptáků zde hnízdí a současně se tu objevují i severské druhy, které zde protahují a využívají vodní plochy k odpočinku. Pohyb ptáků je nejnápadnější na jaře a na podzim. O průzkum zdejší ornitofauny se významně zasloužil přední český ornitolog RNDr. Walter Černý (1905 - 1975), docent přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Na jeho pozorování navazovali další významní ornitologové. Průzkumem v letech 1975-81 byla v blatensko-lnářské oblasti zjištěna přítomnost 152 druhů ptáků, z toho 111 druhů zde hnízdí. Na celém území jižních Čech bylo zjištěno 175 ptačích druhů. Téměř polovina z nich je svým způsobem vázaná na prostředí rybníků, potoků, bažin, mokřin či vlhkých pastvin. Mezi nejběžnější druhy ptactva na zdejších rybnících patří: labuť velká (*Cygnus olor*), kachna divoká - březňačka (*Anas platyrhynchos*), polák velký (*Aythya ferina*), polák chocholačka (*Aythya fuligula*), potápka roháč (*Podiceps cristatus*), lyska černá (*Fulica atra*), kopřivka obecná (*Anas strepera*), volavka popelavá (*Ardea cinerea*), čáp bílý (*Ciconia ciconia*). V posledních letech stále více přibývá i kormorán velký (*Phalacrocorax carbo*). Ten zde sice nehází, ale pravidelně na zdejší rybníky zalétá, loví ryby a svým ostrým zobákem způsobuje citelné škody na rybí obsádce. Kormorán je chráněný a jeho případný odlov musí být povolen a regulován. Mezi běžné obyvatele rákosin patří zejména rákosník obecný (*Acrocephalus scirpaceus*) a proužkovaný (*Acrocephalus schoenobaenus*). Vzácně lze zahlédnout našeho největšího dravce orla mořského (*Haliaeetus albicilla*), který v okolí i výjimečně hnízdí. Řídce se vyskytuje i ledňáček říční (*Alcedo atthis*), jehož výrazné zbarvení jej řadí mezi skvosty naší ptačí fauny. Vzhledem k tomu, že je citlivý na čistotu vody, jeho výskyt bývá indikátorem zdravého přírodního prostředí.

Labuť velká

Kachna divoká

Volavka popelavá

VRBNO

"Obec Vrbenská má zajisté dle vrb své jméno. Náležela již v 13.stol. ke statkům kláštera sv.Jiří na hradě pražském a výměnou dostala se roku 1305 jakémusi Koldovi. V 15.stol. náleželo Vrbno ke zboží Inářskému. V 17.stol. dostala se obec ke statku polskému, s nímž měla společné držitele, až r.1682 prodána hraběti Tomáši Černínovi z Chudenic a připojena k panství Inářskému. Správu obce vedl rychtář dosazený vrchností. Úřad ten zastával jak se zdá do své smrti. Úřadu tomu volovala vrchnost osobu vždy zachovalou, obyčejně vládnoucím větším hospodářstvím a sobě oddanou".

Tolik z Příspěvků k dějinám správy a obce Vrbenské, které roku 1905 dle starých listin sestavil farář Jan Pavel Hille. O této významné osobnosti přelomu 19. a 20.století se dočtete i u několika dalších zastavení. Věrohodné doklady o existenci vesnice v 13.století chybějí, proto se za rok první zmínky o Vrbně udává rok 1305. Ze starých zápisů se můžeme dozvědět mnoho pozoruhodných informací – např. to, že v roce 1654 bylo ve Vrbně 9 rolníků, že v roce 1695 bylo ve Vrbně 8 gruntů, 1 poloviční grunt, 2 chalupy, 1 hospoda, 1 pustý grunt poloviční a 3 pusté chalupy. Z pozdější doby např. to, že v roce 1929 zde byl takový mráz, že rtuť teploměru se vyšplhala až na -38°C . Bez zajímavosti není ani počet obyvatel v roce 1931, který činil 220, což byl v porovnání se současností počet více než dvojnásobný.

Vrbno jako podstatné jméno se ustálilo z názvu Vrbno místo (u mnoha vrb), další dřívější názvy byly Vrben dvůr, Vrbna ves. V 19.století se nedaleko odtud zkoušelo dolovat uhlí. Kaplička na návsi je zasvěcena Sv. Anně. Ve vesnici se udržují lidové tradice – velikonoční chození s řehtačkami, stavění máje, pálení čarodějnic. Otištěné dobové fotografie nejsou přesně datovány, pocházejí přibližně z první poloviny 20.století a můžeme na nich výborně sledovat změnu vzhledu vesnice.

Vrbno je obklopeno mnoha krásnými rybníky - velkými i malými, hlubokými i mělkými, se zajímavými jmény – např. Velká Kuš, Malá Kuš, Velký Pálenec, Malý Pálenec, Hadí, Žabinec, Žoldánka, Nadýmač a další. O výzkumu spojeném s rybníky se jste se mohli dozvědět více na začátku naučné stezky u hydrobiologické stanice (zastavení č.1), živočichům vázaným na vodu je věnována informační tabule č. 3 a konečně rybníkářství, které neodmyslitelně ke zdejšímu kraji patří, je věnováno zastavení č.5, které je při cestě do Kadova při výhledu na jeden z nejkrásnějších zdejších rybníků. Zastavení v druhé části stezky v okolí Kadova jsou věnovány geologickým zajímavostem – kamenným útvarům jako je např. Kadovský viklan nebo Čertovy náramky. Okolí Vrbna bylo svého času zajímavé i pro spisovatele, básníka a malíře Ladislava Stehlíka, který se narodil v nedalekých Bělčicích. Ve své knize „Země zamyšlená“ nádherně popsal svůj vztah k místnímu kraji.

MRAČOV

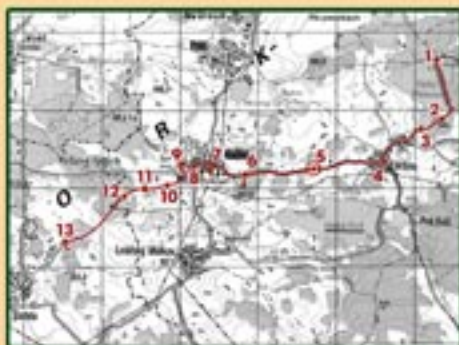

Vesnička Mračov se nachází cca 1 km od Vrbna směrem na jihovýchod (při cestě z Vrbna do Blatné odbočka doprava u rybníka Žabinec). Připomíná se roku 1713 (Mračův dvůr), původ má ve slově mrak. Mračov je vesnička o několika staveních. Na návsi mezi dvěma lípami je zajímavá kaplička se samostatnou dřevěnou zvoničkou.

Cca 200 m před Mračovem vlevo od silnice se nachází pozoruhodná památka (viz. obr.). Je jí neveliká dvoukomorová kamenná stavba s největší pravděpodobností sušárna ovoce, obilí či jiných produktů. Stavby s obdobnou funkcí byly v Čechách i na Moravě v provozu již od 14.století a užívaly se až do počátku 20.století.

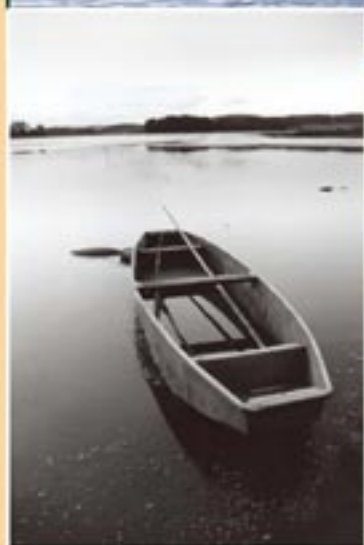
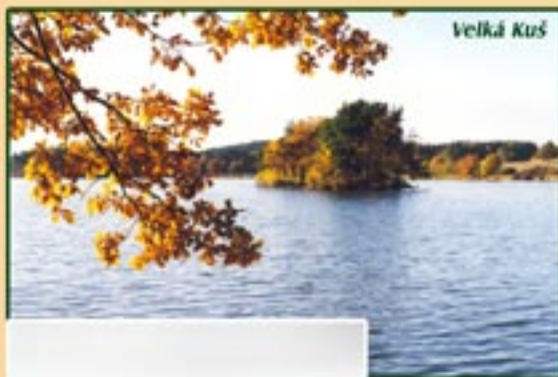

První rybníky byly budovány jako ochranné prvky zdejších tvrzí, od 14. století, kdy vládl Karel IV., se zakládají za účelem chovu ryb. V Karlově majestátu se je psáno, že budování rybníků mělo mnoho významů: postarat se o hojnost ryb pro potravu lidí, stažení vody z bahnisek a močálů, blahodárné působení výparu vody, zadržení přebytečné vody a zabránění vzniku povodní, používání k pohonům hamrů a mlýnů.

Zdejší kraj je úzce spojen s panstvím Lnáře, jehož majitelé, od 14. století po dnešek, se o rozvoj rybníkářství zasloužili. Traduje se, že v době největšího rozkvětu, v 18. století, mělo lnářské panství tolik rybníků kolik je dnů v roce, a v roce přestupném bývával napouštěn 366. rybník. Na přelomu 19. a 20. století zde bylo vyšlechtěno nové plemeno hladkého kapra s jemnou kůží modré barvy tzv. „lnářský modrák“, ten však byl vytlačen odolnějším šupinatým kaprem. Z té doby pochází známý slogan: „Malá hlava, hodně masa, správná lnářská kapří rasa“. V rámci restituce byly lnářské rybníky v roce 1994 vráceny potomkům posledního majitele velkostatku, rodině Vaničků. Průměrný hektarový výnos se pohybuje obvykle mezi 450 – 500 kg. Dominantní zastoupení má kapr (převažuje lysec nad šupináčem), dále jako doplňková ryba se chová lín a dravá ryba.

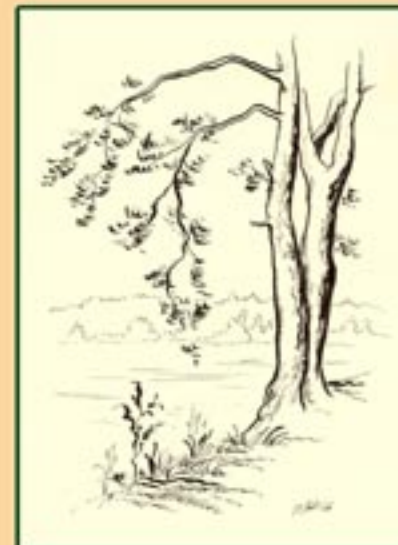
Čas výlovů rybníků přichází na podzim. Rybáři toto období nazývají „mokré žně“ a jsou vyvrcholením jejich celoroční práce. Rybník, určený k výlovu s předem připravuje – strojí tak, že se z něho zvolna odpouští voda. Tento obřad se počíná několik dní až týdnů před výlovem podle velikosti rybníku, tak aby v den výlovu se voda i s rybami stáhla do loviště (nejnižší místo u hráze rybníka), odkud se pak ryby opakovanými zátahy sítě vylovují. Míti na

starost strojení rybníku byla vždy velmi zodpovědná práce a cti zúčastnit se ji se dostává jen nejzkušenějším rybářům – členům Petrova cechu. Většina výlovů rybníků trvá jeden den, ty největší jsou však rozvrženy do dvou dnů. Mezi ty velké patří Velký Pálenec (zastavení č. 1) a Velká Kuš (viz níže). Tyto rybníky se loví jedenkrát za dva roky tak, že roky jejich výlovů se mezi sebou střídají. Zpravidla to bývá přelom října a listopadu. Samotný výlov se počíná často za úsvitu a má své přesné postupy odzkoušené a prověřené mnoha staletími. Mnohé se sice změnilo a zmodernizovalo, ryby se nakládají mechanickým nakladačem do dopravních beden na nákladních automobilech, ale původní základ práce – zátah a jádření ryb je stejné jako při zrodu rybníkářství. Po ukončení výlovu – odlovení všech cenných ryb zvolá porybný „hoří“, což je signál pro mnohé diváky, aby se vrhli do loviště a pokoušeli se ulovit ještě nějakou zatoulanou rybu. Zejména v dřívějších dobách se na tento povel čekalo s velkou netrpělivostí. Bývala to příležitost, jak si přilepšit na mnohdy chudé vesnické stravě.

Rybník, který se rozkládá na dohled před vámi, se jmenuje Velká Kuš. Název Velká Kuš získal od slova „kuše“ – košatina, což je brlení okolo výpustí. Jeho výměra je 52,39 ha a po rybníku Labuť je druhým největším rybníkem na Blatensku a Lnářsku. Při normálním stavu pojme 1 116 000 m³ vody. Leží v nadmořské výšce 480 m.n.m. a maximální hloubka činí 7m. Stejně jako Velký Pálenec (viz. zastavení č.1) byl vybudován v 16.století Václavem Zmrzlikem ze Svojšína. Hráz, která je dlouhá 365 m, lemují statné duby a borovice. Svými kořeny hráze zpevňují. Zhruba uprostřed hráze je vybudován bezpečnostní přeliv, který zajišťuje odvod vody v případě rychlého vzestupu vodní hladiny při tzv. „velké vodě“ a tím chrání hráze před protržením.

Na západní protáhlý záliv navazuje **přírodní rezervace „Velká Kuš“** vyhlášená v roce 1985. Má výměru 7,47 ha a tvoří ji kamenité pastviny a vlhké až rašelinné louky. Přírodní rezervace je zajímavá zejména z floristického hlediska - vyskytují se zde vzácné druhy rostlin, na toto stanoviště jsou vázány také pozoruhodné druhy hmyzu a ptáků.

SKALNÍ MÍSY V ŽULOVÝCH KAMENECH

Vydáte-li se po odbočce naučné stezky od této cedule směrem do lesa, dojdete přibližně po 100 m na kopec zvaný Hora. Na jeho vrcholu je bod státní triangulace označený červenobílou tyčí. Asi 20 od tohoto bodu směrem na západ leží velký žulový balvan, který má na horní straně dvě prohlubně v podobě misky.

Skalní mísy jsou oválné prohlubně na vodorovných nebo mírně skloněných skalních plochách, některé jsou částečně vyplněné srážkovou vodou. Dříve byly považovány za umělé výtvoř, nyní jsou jednoznačně prokázány za tvary zvětrávání a odnosu hornin.

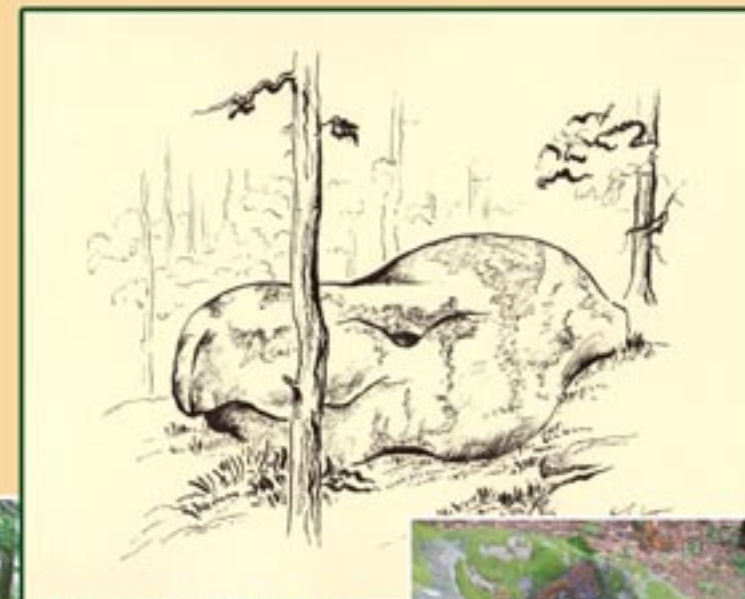
Zvláště v romantickém období 18. a 19. století lidé o těchto kamenech soudili, že to byla místa pohanských obřadů, kde byla obětována zvířata. Jejich domněnku potvrzovaly nejen miskovité prohlubně v žulových balvanech, ale i více či méně vyvinuté odtokové žlábký, které z mís vycházejí. Ty podle pověr sloužily k odvedení krve zabitých obětí.

Dokonale vyvinuté skalní mísy se vyskytují v žulových horninách, kde se tvoří složitými a dosud ne ve všech detailech jednoznačně prokázanými procesy mechanického, chemického a snad i biochemického zvětrávání a následným odnosem hornin. Průměrná velikost těchto útvarů je zhruba několik desítek centimetrů, zpravidla jsou širší než hlubší. V pokročilém stadiu vývoje mívají více nebo méně vyvinutý odtokový žlábek.

Tak je nazývána drobná rýha žlábkovitého tvaru, kterou odtéká přebytečná voda z kamenné mísy. Odtokový žlábek se vyskytuje pouze u velmi starých mís a indikuje počátek jejich destrukce.

Vznikl v místě, kde byl okraj mísy nejnižší, postupným rozšiřováním a prohlubováním tohoto místa ve směru po spádnicí. Hloubka žlábký zpravidla nepřesahuje několik centimetrů.

Podobné útvary se nacházejí na mnoha místech v Čechách. Zatímco zdejší skalní mísy mají rozměr cca 50 x 60 cm, skalní mísa u obce Stálkov v jižních Čechách má rozměr 2,7 x 1,7 m. V Brazílii byly dokonce popsány mísy o rozměrech 6 x 3 m a hloubce 9 m. Skalní mísy byly nalezeny i v jiných krystalických horninách a též v některých sedimentech.

Geologie a geomorfologie* oblasti

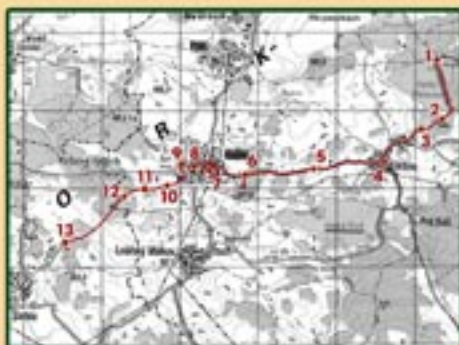
Oblast, kterou vede Naučná stezka okolím viklanu – Blatensko, se nachází v geomorfologickém celku Blatenská pahorkatina, který je součástí soustavy Česko-moravské, podsoustavy Středočeská pahorkatina. Blatenskou pahorkatinu tvoří převážně granitoidní horniny, zejména biotitické až amfibolicko-biotitické granodiority. To jsou šedé, středně zrnité horniny, kterým se běžně říká žula. Uvedené horniny zde vytvářejí typický, mírně vyklenutý krajinný reliéf s vyvětranými skupinami zaoblených balvanů. Blatensko je známo také starou hornickou těžbou zlata a četnými pozůstatky po rýžování zlata. Rýžovnické kopečky – sejpy jsou ve velkém množství zachovány podél Závišínského potoka nebo v zámeckém parku v Blatné. Níže položená část celku, na jejímž okraji se právě nacházíte, se nazývá Blatenská kotlina. Na ní leží několik rybníčních soustav.

*geomorfologie je nauka o tvarech zemského povrchu a jejich vývoji

Pozůstatky kamenických prací

Při procházce za skalními mísami si dozajista povšimnete různě velkých odlomků kamenů, které mívají na hranách obdélníkové záseky. Tyto útvary nejsou dílem přírody, nýbrž dílem člověka. Jsou to pozůstatky po lámání kamene místními kameníky, kteří jej používali v minulých stoletích jako stavební materiál. Potřeba kamene se nevyhnula ani zajímavým geologickým útvarům, a tak některé z nich byly částečně poničeny či dokonce zničeny. Jiné byly včas zachráněny jako např. viklan (následující zastavení), či obětní kámen (zastavení č. 11) a po načaté kamenické práci v nich zůstalo několik záseků. I v současnosti je na Blatensku prováděna těžba žuly, je však soustředěna do samostatných lomů.

VIKLAN

Viklan obecně je oblý skalní blok nebo balvan, který spočívá jen jednou nepatrnou plochou na podloží. Za viklany se považují útvary „in situ“, tj. vzniklé na tom místě, kde se dnes nacházejí, nikoli balvany přemístěné. Vývoj viklanu je vysvětlován procesy selektivního zvětrávání a odnosu horniny. Některé se zřejmě tvořily dvoufázovým zvětráváním, stejně jako takzvané Čertovy náramky a Obětní kámen, u kterých se nachází zastávky č. 11, 12 a 13 této naučné stezky.

Kadovský viklan, před nímž právě stojíme, je jeden z největších a nejlépe vyvinutých viklanů v České republice. Nachází se na mírně vyvýšeném pahorku, který je tvořen plochým skalním výchozem, po obvodu s uvolněnými bloky a balvany. Samotný viklan na temeni pahorku má rozměry

3,5 X 3,5 X 1,5 m, hmotnost zhruba 29 tun. Je tvořen granodioritem (hlubinná vyvřelá hornina). Pahorek je porostlý ruderalizovanými travinobylinnými společenstvy a náletem dřevin, zejména duby a břízami. V roce 1985 bylo vyhlášeno maloplošné chráněné území, přírodní památka Kadovský viklan.

Historie viklanu

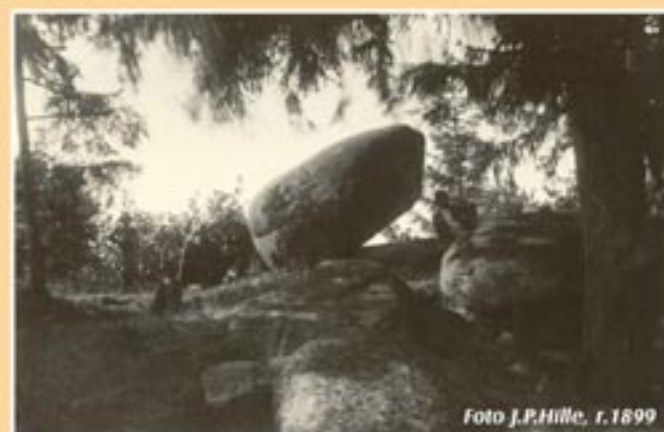
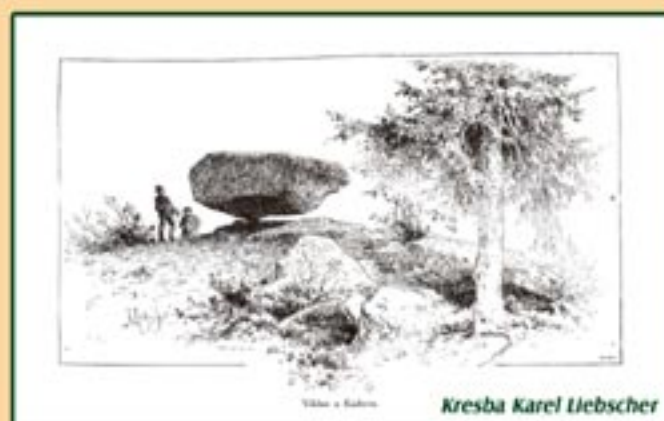
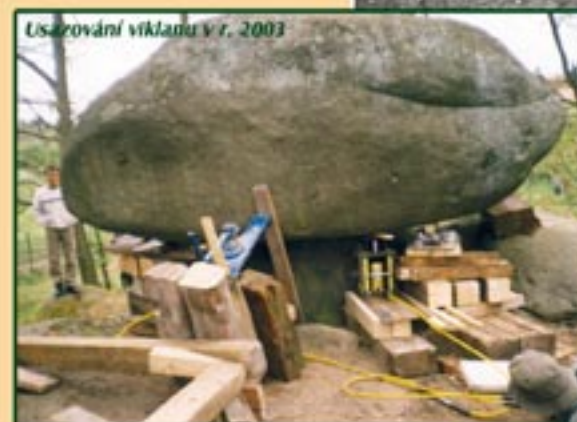
I přes svoji velkou hmotnost se balvan skutečně viklal při pouhém doteku rukou. V roce 1893 byl vyvalen ze svého lůžka a přestal se viklat. Dokladem toho je přetištěná fotografie, kterou roku 1899 pořídil na skleněnou desku deskovým fotoaparátem místní farář Jan Pavel Hille (1861 – 1943). Autorem druhého dobového uměleckého díla –

kresby kadovského viklanu je malíř a ilustrátor Karel Liebscher (1852– 1906). Ten často putoval po Čechách, studoval a zaznamenával zajímavé krajinné prvky. Traduje se, že o svrnutí viklanu ze svého ložiska se pokoušelo dvanáct dragounů jezdeckého pluku. Přes všechno úsilí se jim to však nepodařilo. Pravděpodobně mnohem větší sílu musel mít člověk, který jej shodil právě roku 1893. Alespoň takto o tom píše časopis Otavan.

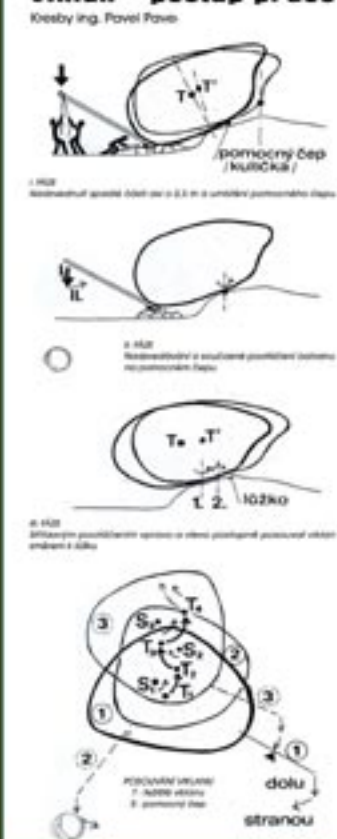
Zásluhou Ing. Pavla Pavla ze Strakonice byl v roce 1983 pomocí systému dřevěných sochorů a pák usazen zpět na svoje původní místo (schéma postupu práce při usazování viklanu je znázorněno na kresbě Ing. Pavla z roku 1983). Viklan se znovu viklal, ale pouhé čtyři roky. Poté byl neznámými vandaly opět vysunut z lůžka. V roce 1987 se usazení opakovalo, pro jistotu byl zajištěn dřevěnými klíny. Poslední úspěšný pokus o jeho vrácení do původní polohy uskutečnil Ing. Pavel Pavel 3. května 2003.

Tento způsob přemístění kamene ohromné hmotnosti, který vyzkoušel Ing. Pavel v Kadově, přispěl k tomu, že byl Ing. Pavel pozván známým norským cestovatelem a badatelem Thorem Heyerdahlem na Velikonoční ostrovy, aby pomohl vyřešit problém přemísťování velkých kamenných soch. Ing. Pavlovi se podařilo na velikonočním ostrově dokázat, že lidé jsou schopni pomocí jednoduchých nástrojů přepravit ohromné a těžké sochy na velké vzdálenosti. Tím vyřešil jednu velkou historickou záhadu.

V České republice se další více nebo méně dokonalé viklany nacházejí např. na Českomoravské vysočině, v Jizerských horách, v Krkonoších.

viklan – postup práce

Kostel sv. Václava

Dvůr u neukojícího hostince u Českého Jva, kolem r. 1900

Před školou, kolem r. 1900

KADOV

Kadov se připomíná roku 1352 jako Kádův dvůr. Příjmení Káda vzniklo z obecného slova káda, které zmanená nádoba. Vesnice patří ještě k Blatensku – tedy jižním Čechám, dále na západ však již rybníky nahrazují spíše vyvýšené pahorky a otevírají se nám výhledy na Šumavské podhůří i celou Šumavu. Krásný výhled na Šumavu bývá za příznivého počasí nad vesnicí Lnářský Málkov u silnice vedoucí do Svěradic.

V bezprostředním okolí se nacházejí zajímavé žulové útvary po nichž vede i tato naučná stezka. Osobitý vzhled okolní krajiny dodávají četné lesnaté pahorky, remízky, polní cesty. Tato krajina je typická i pro okolí nedalekých vesnic patřících ke Kadovu – Lnářský Málkov, Vrbno a Pole. Vesnička Pole vzdálená cca 1 km severně od Kadova je jednou z nejstarších vesnic v okolí (připomíná se již roku 1228), nachází se v ní renesančně přestavěný zámek. V knize Blatensko a Březnicko od Josefa Siblíka se můžeme dočíst, že na místě Kadova stála ve 14. století tvrz, na níž sídlili vladykové z Kadova (Vintíř, Jaroslav, Jan Šelmbur, Zdeslav). V 15. století náležel Kadov vladykům z Lukavice. Dále Kadov přecházel mezi různými majiteli – Zabořští z Brloha, Jan měsíček z Vyškova, Janovský z Janovic. Roku 1682 se spolu s Bezděkovem dostal ke Lnářům. Roku 1654 čítala ves 8 starousedlých gruntů a 2 grunty poloviční, 3 chalupy a 5 pustých chalup. Dále zde byla hospoda a pastouška.

Farní kostel sv. Václava

byl vysvěcen 29. září 1765. Byl postaven na místě zbouraného zděného kostela s dřevěnou zvonící. O výstavbu tohoto kostela se zasloužil Jan František Kristian hrabě Sweerts Sporck, pán ze Lnář. Na stavbě tehdy pracovali Kašpar Švankmajer – mistr zednický, Jiří Kaplan – mistr tesařský, Jan Šole – mistr kovářský, jak to dokládá pamětní list vložený při stavbě do bání. Okolo kostela býval hřbitov, přestalo se tam pochovávat již kolem roku 1850.

Fara se nachází severozápadně od kostela za budovou bývalé školy. Byla postavena v r. 1758. Jako farář a kaplan zde působil Jan Pavel Hille (1861-1943), později děkan v nedalekých Kasejovicích a od roku 1924 biskupský vikář a děkan v Blatné. Kromě jiného se věnoval i fotografování a pořídil i zde otištěné dobové fotografie.

Chudobinec založil Jiří Zdeněk Vratislav z Mitrovic již roku 1656 původně jen pro chudé z polského statku. Roku 1797 byl chudobinec rozšířen i pro chudé celého Lnářského panství. Starý špitál dříve stával u horažďovické silnice. V roce 1856 byla postavena nynější budova. Nad vchodem je znak rodu Lincker a de Arvay. Objekt dnes slouží k rekreačnímu účelu.

Tvrz Stará tvrz byla původně dřevěné vladycké sídlo, které bylo obeháno příkopem. Prvním vladykou byl Racek ze Žihobce. Kamenná tvrz byla postavena ke konci 16. století rytíři Zabořskými. Během staletí byla přeměněna na sýpku. Západo křídlo má dosud dochované renesanční štíty s arkýřem. Při tvrzi býval také pivovar, v němž sládek Martin Sosna vařil pivo. K tvrzi patřila i zahrada se vzácnými druhy květin a stromů.

Kaple a hrobka

Této stavbě, nacházející se při cestě na hřbitov, je věnováno následující zastavení č. 9.

Fara

Kostel a sýpka

KAPLE A HROBKA

Základní kámen kaple Nalezení Sv. Kříže byl položen v roce 25. dubna 1856 hrabětem Václavem Linckerem z Lutzenwiku. Kaple je postavena v novogotickém stylu a byla dokončena a vysvěcena v roce 1863. Její půdorys má tvar kříže. Dříve se v kapli několikrát do roka sloužily mše svaté.

Baron Karel Kliment Lilgenau

V podzemí pod kaplí se nachází hrobka hrabat Linckerů z Lutzenwiku. Odpočívají zde zakladatel kaple Václav Lincker (1782 – 1865), jeho choť Anna Lincker rozená de Arvay (1793 – 1872), bratr Václava Zikmund (1787 – 1856), Karel Theodor svobodný pán z Lilgenau († 1881), jeho choť Anna Terezie rozená de Arvay († 1880) a jejich syn Karel Kliment svobodný pán z Lilgeanu (1856 – 1924). Karel Kliment Lilgenau se narodil v Řezně, studoval na německých vysokých školách a v roce 1880 převzal Inářský velkostatek.

Zde nakreslený erb rodu Lincker a de Arvay, lze spatřit i nad vchodovými dveřmi bývalého chudobince, domku nacházejícího se vpravo při cestě od kostela ke kapli.

Erb pánů z Lilgenau

Erb rodu Lincker a de Arvay

Stavění rodinných hrobek bylo dříve pro majitele panství dosti obvyklé. Podobná, avšak menší novogotická hrobka z roku 1894 se nachází u obce Bratronice, kde jsou pohřbeni majitelé bratronického panství – Enisové, Talackové, Battagliové. Jednou z nejznámějších hrobek v Čechách je hrobka rodiny Schwarzenberků v Třeboni.

Foto J.P. Hille, kolem r. 1900

Stromy rostoucí okolo kaple byly vysazeny o mnoho let později od ukončení stavby kaple. Kromě samotného věku stromu to dokládá i zde otištěná dobová fotografie, kterou pořídil někdy kolem roku 1900 Jan Pavel Hille.

Nedaleko kaple se nachází hřbitov, původně byl zřízen jako morový, později několikrát rozšířený. První zmínka o tomto hřbitovu pochází z roku 1680. Márnice u hřbitovní zdi (dříve se nazývala umrlčí komora) byla postavena v roce 1887.

Kamenné rakve v podzemí

VÝHLED DO KRAJE

Místo, kde se právě nacházíme nám poskytuje výhled směrem na sever – na Brdskou vrchovinu. Zřetelná silueta, rýsující se na obzoru, patří vrchu Třemšín (827 m.n.m.), který je nejvyšším bodem jižní části Brd. Název vrchu Třemšína pochází údajně od tří zlatých prutů neboli "šínů", potopených v hradní studni. Vrch je nazýván také Jaroslavem Vrchlickým jako "Král brdských lesů". V okolí Třemšína byl v roce 1997 zřízen přírodní park.

Na opačnou stranu od Brd, směrem na jihozápad, se nachází Šumava. Za jasného počasí bývá nádherný výhled na Šumavu z místa nad vesnicí Lnářský Málkov u silnice vedoucí do Svěradic.

LOUKY A PASTVINY

Louky a pastviny jsou pravidelně sečené nebo pasené plochy. Vyskytují se jak na živinami bohatých, sezónně zaplavovaných a vlhkých půdách v nivách potoků a řek, tak na živinami chudších vysychavých půdách na mírných svazích a plošinách. Častější jsou v okolí sídel, kde je jejich obhospodařování snazší. Nachází se roztroušeně po celém území České republiky od nížin do hor. Plošně rozsáhlejší porosty jsou vázány na oblasti s extenzivním hospodařením.

Chřastavec rolní

Psárka luční

Zde, v oblasti Blatenské kotliny převažují mezofilní (středně bohaté) ovsíkové louky, které jsou běžné od nížin do podhůří. Tyto porosty jsou zpravidla dvakrát ročně koseny a příležitostně spásány. Ve vegetaci ovsíkových luk dominují trávy, jako jsou ovsík vyvýšený (*Arrhenatherum elatius*), psárka luční (*Alopecurus pratensis*), srha laločnatá neboli říznačka (*Dactylis glomerata*), trávy rodu kostřava (*Festuca* sp.), medyněk vlnatý (*Holcus lanatus*) a lipnice luční (*Poa pratensis*), dále byliny jako jsou jetel luční (*Trifolium pratense*), kakost luční (*Geranium pratense*), zvonek rozkladitý (*Campanula patula*), chrastavec rolní (*Knapweed*), řebříček obecný (*Achillea millefolium*), kopretina bílá (*Leucanthemum vulgare*), různé druhy rodu pcháč (*Cirsium* sp.) a mnoho dalších. Mechové patro nedosahuje pokryvnosti vyšší jak 10%, ve vlhkých a nivních loukách téměř chybí. Převaha jednotlivých druhů je závislá na obsahu živin v půdě, vlhkosti a také četnosti seči.

Otakárek fenyklový

Mochla písečná

Okraje cest, meze, příkopy podél silnic, násypy a úhory často osídluje právě skupina druhů mezofilních ovsíkových luk. Zároveň se objevují ruderalní a synantropní druhy jako jsou svízele (*Galium* sp.), šťovíky (*Rumex* sp.), rdesna (*Polygonum* sp.), bodláky (*Carduus* sp.), hluchavkovité rostliny (*Lamiaceae*), některé mochny (*Potentilla* sp.) a pryskyřníky (*Ranunculus* sp.), rmen rolní (*Anthemis arvensis*) a jiné.

Podél potoků a menších řek, tam kde je hladina podzemní vody trvale vysoká, půda je podmáčená glejová, jsou charakteristické vlhké pcháčové louky. Dominují vlhkomilné trávy, jako jsou druhy rodu ostřice (*Carex* sp.), sítiny (rod *Juncus*), skřípiny (*Scripus* sp.) a široolisté byliny rodu pcháč (*Cirsium* sp.) – např. pcháč zeliný, pcháč oset, a mnoho dalších druhů – např. děhel lesní (*Angelika sylvestris*), rdesno hadí kořen (*Bistorta major*), blatouch bahenní (*Caltha palustris*).

Louky neposkytují životní prostor pouze rostlinám, ale útočiště zde nachází mnoho druhů brouků, motýlů a dalších hmyzích druhů. Mezi vzácné a chráněné druhy vyskytující se v této oblasti patří např. otakárek fenyklový (*Papilio machaon*). Jeho fotografie zde otištěná byla pořízena na jaře roku 2004 cca 1 km od toho místa. I to opět svědčí o zdravém životním prostředí okolních lesů, vod a strání.

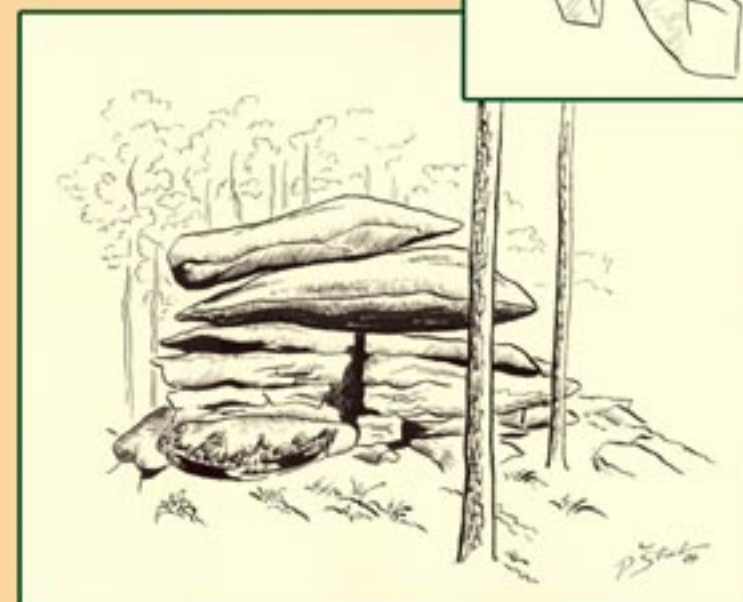

MALÝ ČERTŮV NÁRAMEK

„Před mnoha lety působil na škole v Kadově mladý kantor. Svědomitě učil a děti ho rády poslouchaly. Jednou jim vyprávěl něco zajímavého, když tu zčistajasna chlapec z poslední lavice zvolal: „Čert!“ Kde se vzal, tu se vzal, za oknem stál černý rohatec a prstem učitel naznačoval, aby vyšel ven. Dlouho se pak o něčem přeli. Druhý den se lidé dozvěděli, že čert uzavřel s učitelem sázku, kdo bude rychlejší. Čert tvrdil, že přinese z Brd náruč kamení dřív, než se učitel s žáky pomodlí otčenáš. Už se viděl vítězem a pánem nad jeho duší. Odletěl s obrovským vakem do vrchů pro kameny. Když se vracel zpátky, uslyšel, že se už modlitba chýlí

ke konci, a proto spěchal. V tom spěchu a chvatu vypadl mu jeden balvan z vaku a zabořil se u vesnice Pole do země tak hluboko, že se jej marně pokoušel vyzvednout. Otiskl na něm své kopyto, ale kámen se ani nepohnul. Tím se zdržel a sotva doletěl s nákladem před Kadov, uslyšel, jak děti říkají: „Amen“. To ho tak rozčillilo, že shodil kamení na zem, opodál odhodil i svůj cestovní vak a zmizel, protože poznal, že sázku prohrál“ (z knihy Čertovy kameny od Jiřího Sekery).

Tam, kde podle pověsti čert shodil kamení, nachází se skupina velikých balvanů, jakoby naskládaných do výše tří metrů, zvaná Čertův náramek nebo také Malý čertův náramek. Útvar najdete v lesním ostrůvku asi 50m vlevo od polní cesty, kde právě stojíte. V obvodu dosahuje 16 m. Ještě mohutnějším útvarem je seskupení několika oblých skalních bloků pojmenované Velký čertův náramek nebo také Čertův cestovní vak. Ten objevíte asi o kilometr dále, pojednává o něm zastavení číslo 13.

Tyto skalní útvary svým tvarem upoutávaly pozornost lidí od pradávna. Lidé si jejich původ dlouho nedovedli vysvětlit a považovali osamělé balvany a skupiny balvanů za dílo nadpřirozených bytostí, zejména čertů. Ve svém vyprávění je opřádali poutavými příběhy, v nichž se snažili vysvětlit jejich vznik a původ. Od jedné generace ke druhé si je lidé předávali a toto ústní lidové podání nám je uchovalo jako vzácnou památku po našich předcích. Díky mnohým vědcům, zejména geologům a geomorfologům, byl původ a vývoj těchto útvarů objasněn. Izolované skály, skupiny balvanů a osamělé balvany na Blatensku vznikly postupným zvětráváním původní horniny - biotického granodioritu a následným odnosem zvětralin. Tento ryze přírodní proces je podrobněji popsán na informační tabuli číslo 12.

Prohlédněte si oba náramky i ostatní kamenné útvary v okolí, ale při svém počínání buďte opatrní, zejména při slézání větších či mokrých skal. K nepříjemnému a často vážnému úrazu může dojít velmi snadno i zde, v relativní rovině, nejen ve velehorách.

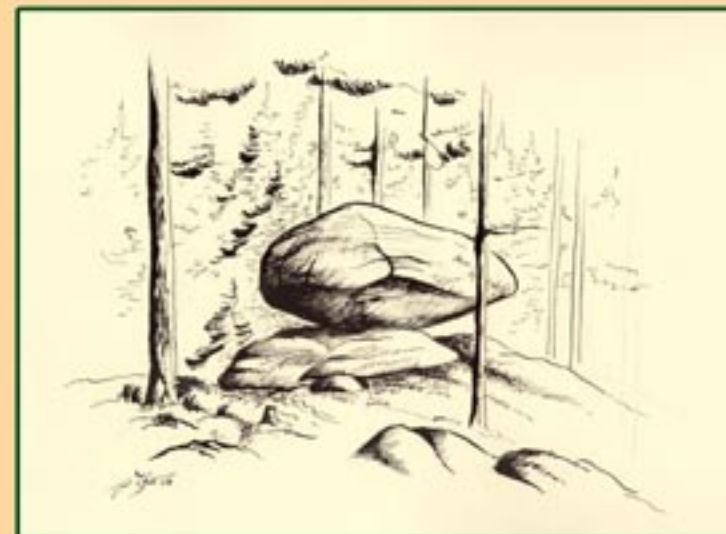
OBĚTNÍ KÁMEN

patří mezi další tajemné kamenné útvary Kadovska. Kámen najdete, půjdete-li odbočkou po lesní cestě cca 200m a dále pak přes okraj louky vystoupáte do zalesněného svahu. Pro jeho velikost, tvar, polohu a zejména proto, že se na jeho horní, téměř vodorovné ploše, nachází kamenná mísa s více méně vyvinutým odtokovým žlábkem, považovali jej zdejší lidé i někteří archeologové za kámen, který sloužil v dávných časech pohanským obětním obřadům. Dnes s jistotou víme, že veliký balvan i vyhloubené misky jsou dílem přírody, ale jestli sloužil tajemným rituálům zatím není možno ani prokázat ani vyvrátit.

Vznik obětního kamene

Obětní kámen vznikl podobně jako Kadovský viklan, postupným zvětráváním a odnosem biotického granodioritu, horniny, které se běžně říká žula a ze které je utvořena Blatenská kotlina. Tato hlubinná vyvěřelina má mnoho puklin, podél nichž proniká do horniny voda, často do mnohametrové hloubky. Přeměnou vody v led dochází k jejich rozšiřování a k oddělování jednotlivých částí horniny od pevné skály. V důsledku petrografické odlišnosti a nestejnorodosti některých partií horniny vznikla v průběhu věků, patrně v mladších třetihorách, před 2-20 miliony let, odolnější „jádra“, která byla překryta vrstvou zvětralin. V další, druhé fázi vývoje, na konci třetihor a v průběhu čtvrtohor, před zhruba 1000 – 2 miliony let, došlo k odnosu zvětralin a odkrytí skalních výchozů nebo osamělých balvanů. Na povrchu se skalní bloky působením mechanických a chemických pochodů zaoblují a posléze zůstávají ležet poměrně malou plochou na skalnatém podkladu.

Výška izolovaných skal a skupin balvanů, které vznikají výše popsaným způsobem, dosahuje obvykle několika metrů, vzácněji několika desítek metrů. Osamělé balvany jsou pochopitelně menší. Kámen má na výšku asi 2m a v průměru 3m. Vyhloubená mísa má rozměr 70 x 90 cm a obvykle v ní bývá voda do výše 20 cm. Vedle misky je několik záseků, což jsou pozůstatky po započaté snaze kameníků rozlomit obětní kámen.

Rozdíl mezi skalní mísou a obřím hrncem

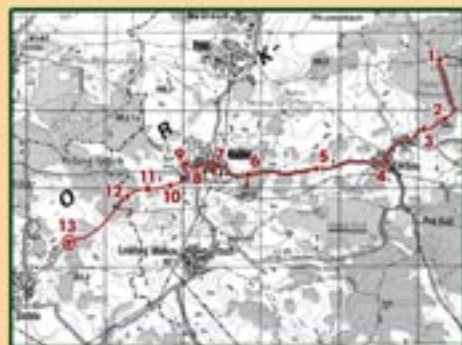
Skalní mísy, které jsou vytvořeny na svrchní straně obětního kamene a které jste si mohli také prohlédnout poblíž zastavení číslo 6, lidé často zaměňují za obří hrnce. Útvary jsou to sice podobné, ale jejich vývoj je rozdílný. Skalní mísy, jak již bylo popsáno, se vytváří pomocí mechanického a chemického zvětrávání a odnosu hornin na povrchu skal a balvanů. Dosahují rozměrů v řádech desítek centimetrů.

Obří hrnec je prohlubeň pravidelného tvaru v korytech vodních toků, v podledovcovém skalním dnu, na mořském nebo jezerním pobřeží, vzniklá vířivou činností proudící vody. Obří hrnce dosahují rozměrů od několika centimetrů do několika metrů. Tvary s průměrem větším jak 5 m, označované jako obří kotle, jsou hluboké až přes 20 m. Prohlédněte si kamenné útvary v okolí, ale při svém počínání buďte opatrní, zejména při slézání větších či mokrých skal. K nepříjemnému a často vážnému úrazu může dojít velmi snadno i zde, v relativní rovině, nejen ve velehorách.

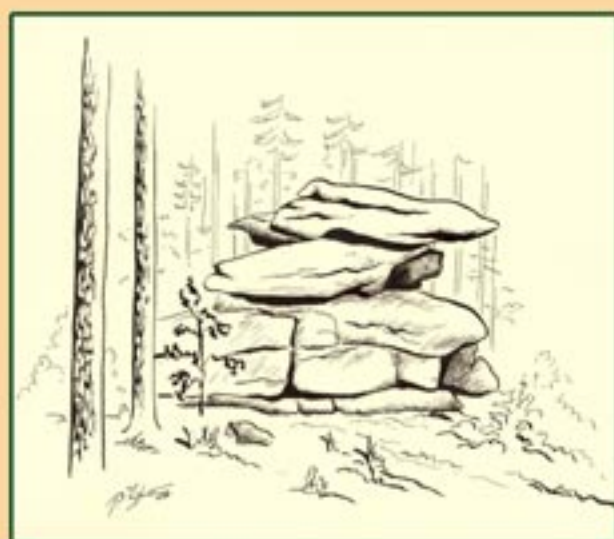
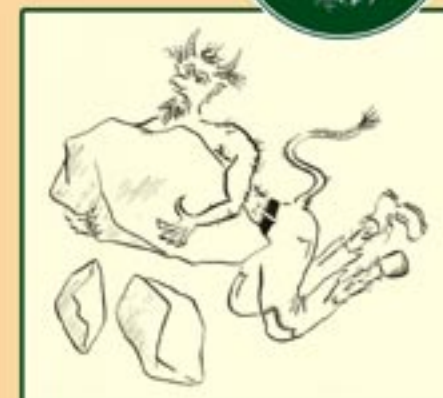
Detail skalní misky

VELKÝ ČERTŮV NÁRAMEK

Skupina balvanů, ke které dojdete po značené lesní pěšině cca po 200m, se nazývá Velký čertův náramek nebo také Čertův cestovní vak. Zaoblené balvany různé velikosti rozložené do obvodu 28 m trčí do výše 6 m. Na povrchu jsou pokryty tmavou zvětralínovou kůrou. Z předchozích informačních tabulí již víte, jak bizarní kamenný útvar vznikl. Než se vydáte k náramku, vyslechněte ještě jednu pověst, jejímž hlavním aktérem je, jak jinak, čert.

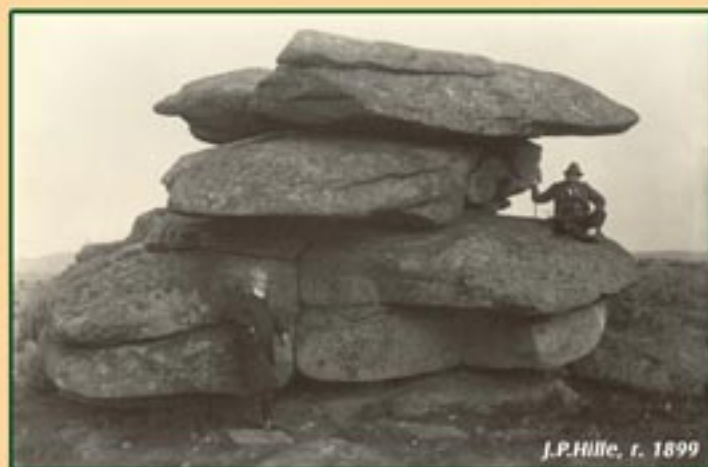

„V nedaleké vsi Slatině žil kdysi bohatý sedlák. Měl hezkou dceru, do níž se zamiloval chudý mládenec. Sedlák byl proti jejich svatbě a prohlásil, že by k vdavkám svolil jen tehdy, kdyby mladík během jediné noci, a to do rána, než kohout zakokrhá, odstranil ze sedlákovy pole obrovské kameny. Protože měl mládenec tu dívku velice rád, byl ochoten spojit se třeba s čertem, aby mu pomohl úkol splnit. Proto upsal svou duši čertu. Když se o tom dozvěděla jeho dívka, probudila v noci ze spánku kohouta a ten zakokrhá právě, když čert přenášel druhou část balvanů z pole. V tom okamžiku musel zanechat kameny na místě, kde ho zastihl kohoutí hlas. A tak čert i tentokrát prohrál a mládenec byl zachráněn.“ (z knihy Čertovy kameny od Jiřího Sekery)

Jak dokazuje historická, více než sto let stará fotografie, okolo náramku dříve nerostl les, krajina byla zemědělsky využívána. Výhled od Čertova náramku se otevíral zejména na Prácheňsko a za jasného počasí dále až na Šumavské velikány. Tak jako při průzkumu ostatních kamenných útvarů v okolí i zde buďte opatrní, zejména po dešti jsou kameny velmi kluzké.

Hille – historiograf a fotograf

Zde otištěnou historickou fotografii Velkého čertova náramku pořídil historiograf Blatenska Jan Pavel Hille (1861-1943). Působil jako kaplan a farář v Kadově, potom jako děkan v nedalekých Kasejovicích a od roku 1924 jako biskupský vikář a děkan v Blatné. V roce 1889 si zakoupil deskový fotoaparát a stal se vášnivým fotografem. Na skleněné desky s citlivou želatinovou vrstvou vyfotografoval v roce 1899 Velký čertův náramek u Kadova, v roce 1901 Čertův kámen v Blatné, v roce 1906 Lidský obličej u Bratronic a Zakletou zkamenělou krávu u Zámlyní.

J.P.Hille, r. 1899

Děkujeme, že jste naučnou stezku prošli až k poslednímu zastavení. Doufáme, že kromě příjemného zážitku z pobytu na čerstvém vzduchu si odnášíte i radost z poznání. Pokud budete pokračovat dále po polní cestě, dojdete cca po 500 m do vesničky Slatina.